

**RAMOWY PROGRAM KURSU SPECJALISTYCZNEGO
TERAPIA BÓLU**

Program przeznaczony dla pielęgniarek i położnych

**PROGRAM OPRACOWANY PRZEZ CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO
PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH**

RECENZENCI PROGRAMU:

dr n. med. Jerzy Jarosz

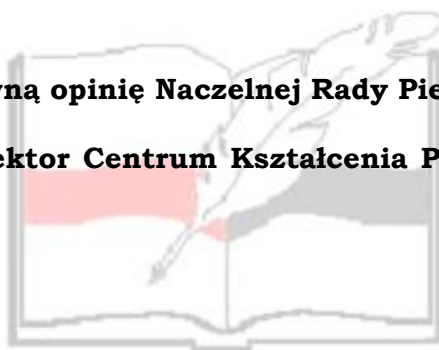
Centrum Onkologii – Instytut
Warszawa

mgr inż. Anna Szczerba

Centrum Onkologii – Instytut
Warszawa

Program uzyskał pozytywną opinię Naczelnej Rady Piełęgniarek i Położnych

Program zatwierdził Dyrektor Centrum Kształcenia Podyplomowego Piełęgniarek i Położnych

ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-PROGRAMOWE

Rodzaj kształcenia

Kurs specjalistyczny jest to rodzaj kształcenia, który zgodnie z ustawą z dnia 5 lipca 1996r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2001r. Nr 57 poz. 602 i Nr 89 poz. 969 oraz z 2003r. Nr 109, poz.1029) ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę, położną kwalifikacji do wykonywania określonych czynności zawodowych przy udzielaniu świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych lub rehabilitacyjnych.

Organizator kształcenia podyplomowego, na podstawie ramowego programu sporządza program kształcenia. Program kształcenia musi uwzględniać wszystkie elementy modułów wskazanych w planie nauczania ramowego programu, jednak treści nauczania mogą być dostosowane do warunków i potrzeb lokalnych. Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia ramowego programu jest dla organizatora i uczestnika kształcenia obowiązującym elementem programu. Osiągnięcie wskazanych umiejętności gwarantuje, że każdy absolwent kursu specjalistycznego będzie posiadać takie same kwalifikacje, niezależnie od miejsca ukończenia kształcenia, podmiotu organizującego kształcenie podyplomowe oraz trybu kształcenia.

Poszczególne moduły ramowego programu zawierają cel, treści nauczania oraz wykaz umiejętności wynikowych, odnoszące się zarówno do zajęć teoretycznych jak i praktycznych. W planie nauczania wskazane są wyłącznie miejsca realizacji zajęć praktycznych, dlatego też organizator oprócz programu kształcenia teoretycznego obowiązany jest opracować program szkolenia praktycznego dla każdej placówki. Program ten powinien zawierać cel i umiejętności. Jednocześnie program zajęć praktycznych powinien uwzględniać wykaz świadczeń zdrowotnych (opracowany na podstawie wykazu umiejętności), do zaliczenia których zobowiązany jest uczestnik kursu. Dokumentację zawierającą potwierdzenie zaliczenia poszczególnych świadczeń opracowuje organizator kształcenia. Stanowi ona wewnętrzny dokument organizatora.

Cel kształcenia

Przygotowanie pielęgniarki, położnej do doraźnych modyfikacji dawki leczniczej leku przeciwbólowego u chorych przewlekle z chorobą nowotworową.

Czas kształcenia

Łączna liczba godzin przeznaczonych na realizację programu kształcenia kursu specjalistycznego *Terapia bólu* wynosi **40** godzin dydaktycznych:

zajęcia teoretyczne – 19 godzin,
zajęcia praktyczne – 21 godzin.

Plan nauczania określony został dla dziennego trybu kształcenia i zawiera liczbę godzin przeznaczoną na realizację poszczególnych modułów. Z uwagi jednak na lokalne preferencje i potrzeby, prowadzący zajęcia w porozumieniu z kierownikiem kursu mogą dokonać modyfikacji czasu kształcenia w wymiarze nie większym niż 20%. Oznacza to, że 80% czasu przeznaczonego na realizację poszczególnych modułów nie podlega zmianie. Wskazane 20% może być wykorzystane na przesunięcia pomiędzy poszczególnymi modułami lub w części może zostać przeznaczone na realizację zadań w ramach samokształcenia.

Organizator, w porozumieniu z kierownikiem kursu oraz wykładowcami, ma prawo do modyfikacji czasu trwania kształcenia w zależności od programu realizowanego w trybie innym niż dzienny.

Sposób organizacji

Za przebieg i organizację kursu specjalistycznego odpowiedzialny jest organizator kształcenia.

Planując realizację kursu organizator powinien:

1. Opracować program kształcenia.
2. Opracować regulamin organizacyjny kursu specjalistycznego, który w szczególności określa:
 - organizację,
 - zasady i sposób naboru osób,
 - prawa i obowiązki osób uczestniczących,
 - zakres obowiązków wykładowców i innych osób prowadzących nauczanie teoretyczne i szkolenie praktyczne,
 - zasady przeprowadzenia egzaminu końcowego.
3. Powołać kierownika kursu specjalistycznego.

Do zadań kierownika kursu oprócz zadań określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2003 r. *w sprawie kształcenia podyplomowego pielęgniarek i położnych* (Dz. U. Nr 197 poz.1923) powinno należeć:

- współdecydowanie o doborze kadry dydaktycznej,
- przedstawienie uczestnikom kursu: celu, programu i organizacji szkolenia,
- ocenianie placówek szkolenia praktycznego wg specyfiki i organizacji zajęć,
- pomaganie w rozwiązywaniu problemów,
- udzielanie indywidualnych konsultacji uczestnikom kursu,
- zbieranie i analizowanie opinii o przebiegu kursu.

W dniu rozpoczęcia kursu każdy uczestnik powinien otrzymać:

- harmonogram zajęć teoretycznych i praktycznych,
- wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia.

4. Przeprowadzić postępowanie kwalifikacyjne.
5. Powołać w uzgodnieniu z kierownikiem kursu opiekunów szkolenia praktycznego, którzy powinni być merytorycznymi pracownikami placówek, w których odbywa się szkolenie praktyczne.

Do zadań opiekuna szkolenia praktycznego należy:

- instruktą wstępną (zapoznanie z celem szkolenia praktycznego, z organizacją pracy, wyposażeniem placówki, jego personelem, zakresem udzielanych świadczeń i in.),
- instruktą bieżącą (organizacja i prowadzenie zajęć, kontrola nad ich prawidłowym przebiegiem, pomoc w rozwiązywaniu problemów i in.),
- instruktą końcową (omówienie i podsumowanie zajęć, zaliczenie świadczeń zdrowotnych określonych w programie kształcenia, ocena uzyskanych wiadomości i umiejętności).

6. Wskazać kadre dydaktyczną posiadającą kwalifikacje określone w programie ramowym.
7. Zapewnić bazę dydaktyczną dostosowaną do liczby uczestników kursu:
 - sale wykładowe,
 - sale warsztatowe,
 - pomieszczenia wyposażone w specjalistyczny sprzęt i aparaturę.
8. Zaprojektować, w odniesieniu do poszczególnych modułów, środki dydaktyczne oraz formy zajęć, ze szczególnym uwzględnieniem form aktywizujących.
9. Wskazać literaturę do poszczególnych modułów uwzględniając kryterium aktualności i adekwatności doboru do treści nauczania.

10. Dobrać placówki stażowe zgodnie z planem nauczania, w których możliwe będzie zdobywanie umiejętności niezbędnych do wykonywania określonych świadczeń zdrowotnych.
11. Posiadać wewnętrzny system monitorowania jakości kształcenia.

Sposób sprawdzania efektów nauczania

W toku realizacji programu kształcenia przewiduje się ocenianie:

1. Bieżące - rozumiane jako zaliczanie poszczególnych modułów (sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy i umiejętności będących przedmiotem nauczania teoretycznego i praktycznego, w tym świadczeń przewidzianych w programie kształcenia). Warunki zaliczania ustala wykładowca/opiekun szkolenia praktycznego, w porozumieniu z kierownikiem kursu specjalistycznego;
2. Końcowe - egzamin teoretyczny lub praktyczny złożony przed komisją egzaminacyjną powołaną przez organizatora kształcenia podyplomowego.

Wykaz umiejętności będących przedmiotem kształcenia

W wyniku realizacji programu kształcenia kursu specjalistycznego *Terapia bólu pielęgniarstwa, położna* powinna:

- scharakteryzować ból w kontekście choroby nowotworowej,
- przedstawić podstawowe metody i techniki walki z bólem nowotworowym,
- omówić zasady leczenia farmakologicznego bólu w chorobach nowotworowych,
- doraźnie modyfikować dawki leków analgetycznych stosowanych u pacjentów z postępującą chorobą nowotworową,
- wyjaśnić choremu przyczyny bólów, omówić plan leczenia i oczekiwane wyniki,
- edukować chorego i jego rodzinę w zakresie wykorzystania specjalnych dróg podawania leków: przezskórnej, podskórnej, dożylniej, zewnątrzoponowej, a także sposobów użycia pomp infuzyjnych, pielęgnacji miejsc wkłucia oraz przygotowania leków do infuzji,
- dokumentować działania związane z podawaniem oraz modyfikacją terapeutycznych dawek leków przeciwbólowych.

PLAN NAUCZANIA

Lp.	Moduł	Teoria (liczba godzin)	Staż		Łączna liczba godzin
			Placówka	Liczba godzin	
I	Ból w chorobie nowotworowej	5	-		5
II	Metody walki z bólem nowotworowym	4	-	-	4
III	Farmakoterapia bólu nowotworowego	10	hospicjum albo oddział onkologii albo oddział leczenia bólu	21	31
Łączna liczba godzin		19		21	40

PROGRAM NAUCZANIA

MODUŁ I BÓL W CHOROBIE NOWOTWOROWEJ

Cel modułu

Zapoznanie pielęgniarki, położnej z problemem bólu w chorobie nowotworowej.

Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka, położna powinna:

- zdefiniować ból,
- wyjaśnić mechanizm powstawania i przewodzenia bólu,
- omówić przyczyny bólów nowotworowych,
- wymienić i objaśnić wybrane pojęcia związane z bólem,
- scharakteryzować poszczególne rodzaje bólów nowotworowych,
- wymienić czynniki podnoszące oraz obniżające próg bólowy,
- przedstawić sposoby oceny natężenia bólu,
- stosować działania pielęgniarskie zwiększające próg odczuwania bólu u pacjentów z przewlekłą chorobą nowotworową.

Treści nauczania

1. Definicje bólu.
2. Mechanizm powstawania i przewodzenia bólu:
 - obwodowy,
 - centralny.
2. Wybrane pojęcia związane z bólem (nocyceptor, wrażliwość na ból, allodynia, analgeza, znieczulica bolesna, kaulalgia, ból ośrodkowy, dyzestezja, hiperestezja, hiperalgeza, hipoalgeza, parestezje, hiperpatia, neuralgia, neuropatia, ból progowy, poziom tolerancji bólu, ból wszechogarniający, efekt pułapowy).
3. Ból w chorobie nowotworowej:
 - przyczyny bólu w chorobie nowotworowej,
 - dyssymulacja bólu,
 - patomechanizm i charakterystyka bólu przewlekłego w chorobie nowotworowej:
 - ból nocyceptywny,
 - ból neuropatyczny,
 - ból przebijający,
 - czynniki modyfikujące próg odczuwania bólu.
4. Ocena natężenia bólu:
 - wizualno-analogowa skala bólu (VAS),
 - skale słowne,
 - skale liczbowe,
 - inne.

Moduł II METODY WALKI Z BÓLEM NOWOTWOROWYM

Cel modułu

Zapoznanie pielęgniarki, położnej z wybranymi zagadnieniami dotyczącymi metod i technik postępowania przeciwbólowego.

Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka, położna powinna:

- określić cele i zadania oraz etapy postępowania przeciwbólowego w opiece paliatywnej,
- przedstawić medyczne i niemedyczne metody walki z bólem,
- omówić założenia i realizowanie koncepcji bólu kontrolowanego w onkologii.

Treści nauczania

1. Zwalczanie bólu jako integralna część leczenia przeciwnowotworowego.
2. Postępowanie analgetyczne w onkologii:
 - cele,
 - założenia,
 - zadania.
3. Metody i techniki walki z bólem u pacjentów z postępującą chorobą nowotworową:
 - podwyższanie progu bólowego,
 - farmakoterapia,
 - radioterapia,
 - przerwanie dróg przewodzenia bólu (neurolizy i blokady),
 - metody psychologiczne (np. relaksacja, hipnoza).
4. Ból kontrolowany w opiece paliatywnej.
5. Udział chorego w planowaniu monitorowania leczenia przeciwbólowego.

Moduł III FARMAKOTERAPIA BÓLU NOWOTWOROWEGO

Cel modułu

Przygotowanie pielęgniarki, położnej do doraźnych modyfikacji dawki leczniczej leku przeciwbólowego u chorego przewlekle z chorobą nowotworową.

Wykaz umiejętności wynikowych

W wyniku realizacji treści nauczania pielęgniarka, położna powinna:

- monitorować, oceniać oraz dokumentować poziom natężenia bólu wg określonej skali,
- omówić mechanizm działania podstawowych grup leków przeciwbólowych,
- omówić i wykorzystywać w praktyce zawodowej „drabinę analgetyczną”,
- scharakteryzować poszczególne leki przeciwbólowe I°, II°, III° „drabiny analgetycznej”,
- wymienić i omówić zasady farmakoterapii bólów nowotworowych,
- wymienić leki uzupełniające stosowane w leczeniu bólów nowotworowych,
- współuczestniczyć w opracowaniu indywidualnego schematu farmakologicznego postępowania przeciwbólowego,
- doraźnie modyfikować dawkę leku analgetycznego w zależności od stanu pacjenta oraz natężenia bólu,
- oceniać i dokumentować skuteczność farmakologicznego postępowania przeciwbólowego,
- omówić cel i zakres farmakoterapii wspomagającej w opiece paliatywnej,
- dokumentować działania pielęgniarskie wykonywane w ramach postępowania przeciwbólowego.

Treści nauczania

1. Mechanizmy działania podstawowych grup leków przeciwbólowych.
2. Trójstopniowa drabina analgetyczna według WHO – standard leczenia przeciwbólowego.
3. Zasady farmakoterapii bólów nowotworowych (rodzaj leku, dawki analgetyku, częstość i droga podawania).

4. Leki przeciwbólowe I°, II°, III° „drabiny analgetycznej”:
 - postacie,
 - drogi podawania,
 - podstawy farmakodynamiki i farmakokinetyki,
 - zasady dawkowania u osób dorosłych i u dzieci,
 - interakcje z innymi lekami,
 - objawy uboczne,
 - zasady opracowania podstawowego schematu indywidualnego postępowania przeciwbólowego.
5. Zastosowanie leków uzupełniających w opiece paliatywnej.
6. Zasady zamiany analgetyków (przeliczniki, dawki równoważne).
7. Szczegółowe wytyczne dotyczące modyfikowania dawek leków przeciwbólowych stosowanych u pacjentów z chorobą nowotworową.
8. Ocena skuteczności farmakologicznego postępowania przeciwbólowego.
9. Dokumentowanie działań pielęgniarzkich realizowanych w ramach farmakoterapii bólu.

KWALIFIKACJE KADRY DYDAKTYCZNEJ

Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż pięcioletni staż zawodowy w zakresie będącym przedmiotem kursu oraz spełniają, co najmniej jeden z warunków:

1. posiadają tytuł zawodowy magistra pielęgniarstwa, położnictwa,
2. posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa onkologicznego, anestezyjologicznego i intensywnej opieki oraz opieki paliatywnej,
3. posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie onkologii, anestezyjologii i medycyny paliatywnej,
4. posiadają ukończone studia wyższe na kierunku mającym zastosowanie w ochronie zdrowia lub inne kwalifikacje niezbędne do realizacji wybranych zagadnień.